

Strategi for sproglig udvikling og skriftsprogskompetencer hos børn og unge i Frederiksberg Kommune 2018 - 2021

F R E D E R I K S B E R G
K O M M U N E

Børne- og ungeområdet, Skoleafdelingen
August 2018

Indhold

Indledning.....	side 3
Mål for udvikling på sprog-, læse- og skriveområdet i Frederiksberg Kommune	side 4
Tre strategiske hovedspor.....	side 5
Kort om strategiens hovedspor – begrebsafklaring.....	side 6
Udmøntning af strategi.....	side 7
Baggrund.....	side 8

Bilagsoversigt

- Kommunal testplan for sproglig udvikling og skriftsprogskompetencer (Bilag 1)
- Procedure for brug af data på skriftsprogsområdet (Bilag 2)
- Procedure for tidlig indsats (Bilag 3)

Indledning

Strategi for sproglig udvikling og skriftsproglige kompetencer hos børn og unge i Frederiksberg Kommune er udarbejdet med henblik på at højne elevernes faglige resultater i Frederiksberg Kommunes folkeskoler og danner grundlag for de kommende års arbejde med at styrke børn og unges sprog og skriftsproglige kompetencer. Strategien skal sammen med *Forenklede Fælles Mål* (2014) skabe en fælles retning for skolernes arbejde med at planlægge lokale sprog-, læse- og skriveindsatser. Strategien er dermed den overordnede ramme for de enkelte skolers arbejde med at revidere egne lokale handleplaner og udgør desuden rammen for samarbejdet mellem skole og forvaltning.

Strategien består af mål og anbefalinger baseret på en række centrale problemstillinger, som er fremstillet i afsnittet *Baggrund*. Disse problemstillinger er opsummeret i seks udfordringer i afsnittet *Mål for udvikling på sprog-, læse- og skriveområdet i Frederiksberg Kommune*. Desuden præsenterer strategien tre hovedspor, der tilsammen skal medvirke til at løfte elevernes resultater på læse- og skriveområdet.

Med titlen *Strategi for sproglig udvikling og skriftsproglige kompetencer hos børn og unge i Frederiksberg Kommune* ønsker arbejdsgruppen at fremhæve den brede forståelse af læsning og skrivning som tværfaglige discipliner og nødvendige kompetencer for at alle børn og unge for at klare sig godt både fagligt og socialt i skolen, gennemføre en ungdomsuddannelse og blive kompetente samfundsborgere. Strategien lægger således op til en differentieret og anerkendende skriftsprogs-pædagogik, der skal bidrage til at udvikle elevernes sproglige nysgerrighed og deres lyst til at læse og skrive, så de igennem hele skoleforløbet oplever sig selv som deltagere i en skriftsprogskultur.

Forslaget til strategien er udarbejdet af en arbejdsgruppe i efteråret 2017. Strategien behandles politisk i foråret 2018. Herefter igangsættes en proces, hvor skolerne udarbejder lokale handleplaner, som sammen med fælles kommunale tiltag har til formål at nå strategiens opstillede mål.

Strategi for sproglig udvikling og skriftsproglige kompetencer hos børn og unge i Frederiksberg Kommune er udarbejdet af en arbejdsgruppe bestående af

Sofie Nesgaard Andersen, læsevejleder på Skolen ved Søerne

Monique Vitger, DSA-lærer på Skolen på La Cours Vej

Lis Vibeke Tanghøj, DSA-vejleder på Søndermarksskolen

Lisbet Kjærgaard, souschef på Skolen på Duevej

Martin Hodel, souschef på Skolen på La Cours Vej

Karin Horsted Berg, skolekonsulent for flersprogede børn og unge i Skoleafdelingen

Mette Thrane Nielsen, specialkonsulent i Skoleafdelingen

Mette Anker (projektleder), læse- og specialundervisningskonsulent i Skoleafdelingen

Mål for udvikling på sprog-, læse- og skriveområdet i Frederiksberg Kommune

Folkeskolereformen introducerede tre resultatomål i forhold til et fagligt løft af folkeskolen. Denne strategi er udarbejdet med udgangspunkt i disse og inddrager resultaterne fra de nationale test i Dansk (læsning) i perioden fra skoleåret 2011/12 til 2016/17 i Frederiksberg Kommune.

Herunder er skitseret de centrale udfordringer, som er uddybet i afsnittet *Baggrund*, og strategiens mål for udvikling på sprog-, læse- og skriveområdet i Frederiksberg Kommune frem mod 2021.

Nationale mål og resultatomål	
1) Folkeskolen skal udfordre alle elever, så de bliver så dygtige, de kan. • Mindst 80 pct. af eleverne skal være gode til at læse og regne i de nationale test. • Andelen af de allerdygtigste elever i dansk og matematik skal stige år for år. 2) Folkeskolen skal mindske betydningen af social baggrund i forhold til faglige resultater. • Andelen af elever med dårlige læseresultater i de nationale test for læsning og matematik uanset social baggrund skal reduceres år for år.	
Sammenfatning af udfordringer	Mål for Frederiksberg Kommune
▪ Den positive udvikling i indskolingen fastholdes ikke på mellemtrin og i udskoling. ▪ Tosprogede elevers¹ resultater ved test og prøver er gennemsnitligt lavere end etnisk danske elevers resultater. I kraft af et stigende antal tosprogede elever i Frederiksberg Kommunes skoler giver denne udfordring anledning til opmærksomhed. ▪ Skolernes læringsmiljøer fungerer ikke i alle tilfælde understøttende og kompenserende i forhold til elevens læringsituation. Dette gælder særligt elever med dansk som andetsprog og elever med skriftsprogsvanskeligheder herunder ordblindhed samt andre sproglige vanskeligheder. Altså er der en udfordring med differentiering og faglig inklusion. ▪ Data anvendes ikke systematisk og ikke på tværs af fag. Testresultater anvendes ofte snævert i en danskfaglig sammenhæng, på trods af at læsning og skrivning er tværfaglige kompetencer. ▪ Data bidrager ikke i tilstrækkelig grad til at identificere elevers vanskeligheder med henblik på tidlig indsats ▪ Der mangler viden om sproglig udvikling og viden om, hvordan sprogbasert undervisning kan fremme faglig læring i alle fag.	1. Den sociale baggrund skal have mindst mulig betydning for den enkelte elevs læsekompetencer, således at alle børn og unge får mulighed for at udvikle deres potentiale. 2. Andelen af gode læsere² på mellemtrin og i udskoling udgør mindst 85 pct. i 2021. 3. Alle elever med skriftsprogsvanskeligheder identificeres så tidligt som muligt, så skolen kan iværksætte individuelle handleplaner. 4. Karaktergabet mellem tosprogede elevers resultater og det kommunale karaktergennemsnit ved Folkeskolens Prøver mindskes år for år frem til 2021. 5. Alle Frederiksberg Kommunes skoler organiserer samarbejdet om elevernes læring og trivsel i professionelle læringsfællesskaber med understøttelse fra skolens ledelse og vejledere. 6. Alle Frederiksberg Kommunes skoler er kendetegnet ved en stærk sammenhæng mellem undervisnings- og evalueringsdelen, hvor arbejdet med data har fokus på elevernes læring og læringsbehov.

¹ Tosprogede elever defineres her efter dagtilbud- og folkeskolelovens definition: ” (...) børn, der har et andet modersmål end dansk, og som først ved kontakt med det omgivende samfund, eventuelt gennem skolens undervisning, lærer dansk.” (Undervisningsministeriet 2017)

² Gode læsere forstås her som elever, der i Nationale test i dansk (læsning) opnår resultatet *fremragende, rigtig god* eller *god*.

Tre strategiske hovedspor

På baggrund af ovenstående fremstilling udpeger strategien tre hovedspor som centrale i arbejdet med at nå de opstillede mål for Frederiksberg Kommune. De tre hovedspor er herunder beskrevet sammen med en række pejlemærker, der skal an vise retningen for de kommende års arbejde med at løfte de faglige resultater i Frederiksberg Kommune.

Strategiens hovedspor består af elementer, som forskningen anbefaler, og som Forenklede Fælles Mål med sit tværgående tema *Sproglig udvikling* an viser:

PROFESSIONELLE LÆRINGS- FÆLLESSKABER

- Der skal på skolerne eksistere klare beskrivelser af samarbejde mellem faglærere og vejledere samt mellem teams og ledelse om brug af data og iværksættelse af indsatser.
- Funktions- og kompetencebeskrivelser for vejledere afspejler, at deres opgaver retter sig mod kollegial vejledning samt sparring med skoleledelsen.
- Udvikling af fagligt inkluderende læringsmiljøer er en opgave, der påhviler det samlede team.

SPROGBASERET FAGDIDAKTIK

- Alle faglærere skal med udgangspunkt i en sprogbaseret fagdidaktik skabe deltagelsesmuligheder for alle elever.
- Alle faglærere understøtter elevernes sproglige udvikling gennem eksplicit undervisning i fagenes tekster, sprog og begreber.
- Alle faglærere skal skabe rammer for varierede sprogbrugssituationer i undervisningen som led i brobygning fra hverdagsprog og fagsprog.

DATA

- Data danner grundlag for analyse af elevernes læringsbehov.
- Faste procedurer for arbejde med data fra test og prøver skal sikre systematisk opfølgning på bekymrende resultater.
- Testresultater på skriftsprogområdet skal indtænkes i planlægning og evaluering af undervisning i alle fag.

Kort om strategiens hovedspor - begrebsafklaring

Herunder gives en kortfattet beskrivelse af strategiens hovedspor og den forståelse, der ligger til grund for anvendelsen af begreberne professionelle læringsfællesskaber, sprogbaseret fagdidaktik og data.

Professionelle læringsfællesskaber

Professionelle læringsfællesskaber handler om at skabe sammenhæng mellem elevernes læring og tilrettelæggelse af ledelses- og undervisningspraksis. Centrale aktiviteter i det professionelle læringsfællesskab er analyse af observation af undervisning og testresultater samt planlægning af undervisningsforløb med relevante læringsmål, tegn på læring og systematiske feedbackprocesser.

Gennem en synliggørelse af og systematik i læreres og pædagogers samarbejde skabes en stærk fælles læringskultur, der udvikler samarbejdet mellem skolens ledelse, vejledere og faglærere. Samarbejdet foregår i professionelle læringsfællesskaber, som bygger på skolens i forvejen etablerede strukturer som fx klasseteam, fagteam og vejlederteam.

Sprogbaseret fagdidaktik

Sprogbaseret fagdidaktik betyder, at undervisningen eksplicit fokuserer på sammenhængen mellem fagets indholdsdimension og fagets sprog og desuden inddrager sprogudviklende aktiviteter. I en sprogbaseret fagdidaktik bliver sprog en central mediator for læring, idet eleverne tilegner sig begreber og viden inden for faget ved at bruge sproget aktivt i forskellige kommunikative kontekster, både mundtlige og skriftlige.

Den aktive deltagelse kræver både et mundtligt og skriftligt sprog, og faglæreren bør derfor bruge modellering og stilladsering til at bygge bro mellem hverdagssproget og skolens fagsprog og på den måde udvide elevernes sproglige ressourcer. Eksplicitte refleksioner over sprog, reformuleringer eller præciseringer er med til at stimulere elevernes sproglige udvikling såvel som deres forståelse af faget.

Data

Inden for den enkelte skole og i samarbejdet mellem skole og forvaltning udgør data et afsæt for analyse af elevernes faglige udvikling og prioritering af indsatser. De overliggende nationale mål er med resultaterne fra de nationale test i høj grad styrende for denne analyse, men i skolen findes også andre kilder til at opsamle data om den pædagogiske praksis, som kan bidrage til at nuancere og perspektivere de nationale testresultater. Disse kan være andre kvantitative data som resultater fra supplerende kommunale test eller kvalitative data fra fx observationer eller løbende vurderinger af pædagogiske aktiviteter.

I arbejdet med data har det værdi, at skolen har ejerskab til data, og at data inddrages løbende som en del af den pædagogiske praksis.

Udmøntning af strategi

Strategien beskriver tre hovedspor samt pejlemærker for disse, som dels skal danne grundlag for udarbejdelse af lokale handleplaner, dels udgøre beslutningsgrundlag for at iværksætte fælles kommunale indsatser. Implementering af strategien sker gennem involvering af skoler, primært via lederfora og de faglige vejledernetværk.

Dele af strategien udmøntes umiddelbart gennem følgende procedurer, som er obligatoriske for alle skoler i Frederiksberg Kommune at følge fra skoleåret 2018/19:

- Fælles kommunal testplan for sproglig udvikling og skriftsprogskompetencer
- Procedure for anvendelse af data vedrørende sproglig udvikling og skriftsprogskompetencer
- Procedure for tidlig indsats vedrørende sproglig udvikling og skriftsprogskompetencer

Dele af strategien implementeres gennem andre planlagte indsatser:

- De to hovedspor *Professionelle læringsfællesskaber* og *Data* indgår i udviklingsprocessen vedrørende etablering af Pædagogiske Læringscenter (PLC) på skolerne

Desuden vil det være relevant at fokusere på kompetenceudviklingstiltag, der indeholder følgende elementer:

- Skolestartskurser med fokus på differentiering i forhold til elevers sproglige forudsætninger
- Aktionslæringsforløb med fokus på skrivning for dansklærere og vejledere
- Aktionslæringsforløb med fokus på sprogbaseret fagdidaktik for fagteam
- Udvikling af tværgående vejlederkompetencer og metoder til udvikling af undervisning (lesson studies og co-teaching)

Baggrund

Her gives en samlet vurdering af læse- og skriveområdet i Frederiksberg Kommune med baggrund i læsepolitikken fra 2012. Derudover er tilføjet status vedrørende tosprogsområdet, som ikke var indeholdt i læsepolitikken fra 2012. Desuden indeholder baggrundsafsnittet en række anbefalinger til fremtidige indsatser.

Udvikling i elevernes faglige resultater i Frederiksberg Kommune

I relation til de nationale mål og resultatmål i aftalen om et fagligt løft af folkeskolen er Frederiksberg Kommune som helhed tæt på at have nået målet om, at 80 pct. af eleverne skal være ”gode læsere” målt med de nationale test (Kvalitetsrapport 2016). Det nationale mål om at 80 % af alle elever skal være gode læsere er således opnået i 2 og i 8. klasse, men ikke i 4. og 6. klasse. Der ses dog nogen variation skolerne imellem, og ikke alle skoler har opnået målene i 2. og 8. klasse.

Samtidig er andelen af de allerdygtigste elever til Dansk (læsning) over de sidste tre år steget på alle klassetrin på nær 6. klasse. Andelen af elever med dårlige resultater i Dansk (læsning) er faldet i indskoling, hvorimod andelen af elever med dårlige resultater er nogenlunde konstant på de øvrige klassetrin. Også her ses variation mellem skolerne.

På landsplan ses en tilsvarende udvikling med fremgang i elevernes læseudvikling i indskoling og en tilsvarende negativ udvikling i løbet af mellemtrinnet og udskoling. Udviklingen skyldes bl.a., at ikke alle elever udvikler de læsekompetencer, der kræves for at kunne læse mellemtrinnets og udskolings mere avancerede tekster. Gode læsekompetencer er kendetegnet ved både sikker og hurtig afkodning samt velfungerende forståelsesstrategier, og dette kræver at der undervises eksplicit i læsestrategier og teksttyper, og at eleverne læser meget for at opnå læserutine (PIRLS 2016, DPU 2017). Der er derfor god grund til at følge elevernes læseudvikling igennem hele skoleforløbet, og ikke kun på de udvalgte klassetrin, hvor der gennemføres nationale test.

Læsning udgør blot en af flere danskfaglige discipliner (med nationale test måles kun læsning). Imidlertid dokumenterer internationale studier, at skrivning kan være katalysator for læseudvikling, og at skrivning som tværfaglig kompetence på linje med læsning understøtter ikke blot udvikling af fagets sprog og kendskab til tekster, men også læring i og på tværs af fagene. Derfor bør skrivning have meget større opmærksomhed i undervisningen og i vejledernes understøttelse af kollegaers planlægning og evaluering af elevernes skriftsproglige udvikling.

Læsning og skrivning udgør sammen med andre sproglige aktiviteter som lytning og samtale vigtige kompetencer, der bidrager til at kvalificere elevernes læring i alle fag, fordi fagenes indhold formidles og udtrykkes gennem sprog. Derfor skal faglæreren arbejde med alle fire sproglige færdigheder: Lytte, samtale, skrive og læse (EMU Danmarks læringsportal).

Tosprogede elever

Hvad angår tosprogede elever oplever Frederiksberg Kommune som landets øvrige kommuner et gab på 1 -1½ karakter mellem det kommunale karaktergennemsnit og karaktergennemsnittet for elever med en anden baggrund end dansk (Folkeskolens Prøver). Samme tendens tegner sig i forbindelse med de nationale test i dansk (læsning).

Det er vigtigt at holde sig for øje, at gruppen af tosprogede elever er en bredt sammensat gruppe med hensyn til læringsforudsætninger og dansksproglige kompetencer. Dermed er deres behov for undervisning i dansk som andetsprog varierende. Som nytilkommen tosproget elev tager det 1-2 år at lære et dagligdagsdansk, hvorimod det tager 5-7 år at udvikle et fagligt ’skolesprog’, så man fx bliver i stand til at tage folkeskolens prøver. Nytilkomne elever har derfor brug for særlig sprogundervisning, som i Frederiksberg Kommune gives som Basisdansk på modtagehold (45% af undervisningstiden) kombineret med deltagelse i almenundervisningen den øvrige tid. Det er derfor afgørende, at eleverne også møder en sprogbaseret undervisning i almindelen.

Skolerne i Frederiksberg Kommune har procedurer for afslutning af basisdanskforløb i modtagetilbud for nytilkomne tosprogede elever. Der udarbejdes en afslutningsrapport med oplysninger om elevens sproglige og faglige udvikling på det pågældende tidspunkt. Denne viden videreformidles til modtagende skole, (til lærere, DSA-vejleder og leder). Det er afgørende for tosprogede elevers fortsatte sproglige og faglige progression, at man følger deres sproglige udvikling. Dette kan gøres ved systematisk at anvende de frivillige nationale test i dansk som andetsprog på 5. og 7. klassetrin som screeningsprøver. Derudover anbefales at inddrage intersprogsanalyse som evaluering af tosprogede elevers sprogudvikling og materialet *Hele vejen rundt om elevens sprog og ressourcer* (UVM 2017). I Frederiksberg Kommunes skoler er det almindelig praksis at anvende de frivillige nationale test i dansk som andetsprog.

Elever med ordblindhed

Skolerne i Frederiksberg Kommune har procedurer for at evaluere elevernes læseresultater. Det gøres med baggrund i obligatoriske kommunale læseprøver, der supplerer de nationale test. På baggrund af disse screeninger kan udføres individuelle læseundersøgelser, der fra 3. klasse kan konstatere ordblindhed hos eleven. Der eksisterer således procedurer, der kan sikre, at elever i risiko for at udvikle alvorlige ordblinddevanskeligheder identificeres senest i 3. klasse. Det skal dog bemærkes, at der i dag er udviklet testmaterialer, der langt tidligere kan identificere risiko for ordblindhed (Ordblinderisikotesten, KU 2016), som forbedrer mulighederne for en tidligere og forebyggende indsats for at mindske betydningen af ordblindhed hos den enkelte elev. Det anbefales at den tidlige risikovurdering inddrages i en procedure for tidlig indsats.

Desværre viser danske undersøgelser udfordringer med at etablere relevante og kvalificerede undervisningstilbud til diagnosticerede elever samt problemer med at skabe sammenhæng mellem supplerende undervisning og almindelen, ligesom der også ses store udfordringer i forbindelse med skolens understøttelse af elevens brug af kompenserende hjælpemidler (Projekt It og Ordblindhed, DPU 2017). Dette billede genkendes også i Frederiksberg Kommune. Der har i skoleårene 16/17 og 17/18 været stort fokus på opfølgning på identifikation af skriftsprogsvanskeligheder og diagnosticering af ordblindhed, bl.a. ved at indføre en tovholderfunktion på alle skoler, og ved at styrke samarbejdet mellem skolerne og Læsekompetencecenter Frederiksberg gennem udarbejdelse af individuelle handleplaner for elever med læse-, skrive- og stavevanskeligheder. Dette bør have en fortsat opmærksomhed i årene frem.

Børn med generelle sproglige vanskeligheder

Sproglige vanskeligheder kan vise sig som problemer med at formulere sig mundtligt, fx i form af manglende ordforråd, problemer med at opbygge sætninger med korrekt syntaks og morfologi, pragmatiske vanskeligheder eller som problemer med at forstå sprog alderssvarende både talt og oplæst. Mange af disse børn har også udfordringer med at læse og skrive, men ikke alle møder kriterierne for ordblindhed. Sproglige vanskeligheder ses både hos et- og flersprogede børn.

Med henblik på tidlig opsporing og identificering af børn med læse- og sprogvanskeligheder anbefales det, at skolerne som opfølgning den obligatoriske sprogvurdering i 0. kl. gennemfører den individuelle sprogvurdering, når børn falder grupperne *Særlig indsats* og *Fokuseret indsats* i gruppeprøven.

Tidlig indsats

Jo tidligere elevens vanskeligheder og særlige behov afdækkes og tiltag iværksættes, jo større er sandsynligheden for, at eleven profiterer af indsatsen. Tidlig indsats bør derfor have et særligt fokus i skolens arbejde med at give de bedste betingelser for alle elevers læringsmuligheder.

Der gøres allerede i dag et grundigt arbejde for så tidligt som muligt at identificere elever med en ikke alderssvarende sproglig udvikling. Det er baggrunden for, at Frederiksberg Kommune arbejder med en række obligatoriske overgangsaktiviteter i forbindelse med børnenes skift fra dagtilbud til SFO og skole, og at der i begyndelsen af børnehaveklassen gennemføres en obligatorisk sprogvurdering. Begge dele bidrager til, at skolerne har et grundlag for tidligt at iværksætte tiltag, hvor elevens udvikling kan give anledning til bekymring.

For disse elever er det afgørende med en løbende opmærksomhed på den fortsatte sproglige udvikling gennem systematisk evaluering af deres læse- og skrivefærdigheder og sproglige udvikling samt en fortsat tilpasning af støtte i almenundervisningen og evt. supplerende undervisning. Særligt bør der være en opmærksomhed på elever med dansk som andetsprog, ordblinde elever, elever med generelle sproglige vanskeligheder og på skoleskiftet. Der bør derfor udarbejdes procedurer, der sikrer en tidlig opmærksomhed og opfølgning på disse elever, fx gennem handleplaner som ramme for samarbejde om elevens udvikling. Det betyder også, at skolen må udvikle fagligt inkluderende læringsmiljøer, hvor der er opmærksomhed på og plads til elevernes forskellige sproglige og kulturelle forudsætninger og behov. Dette gøres bl.a. gennem sprogbaseerede aktiviteter, der stilladserer elevens sproglige udvikling.

Organisering af skolernes indsatser på det skriftsproglige område

Skolerne evaluerer elevernes læsefærdigheder gennem systematisk brug af Nationale test og obligatoriske læseprøver på udvalgte klassetrin og følger op på resultaterne gennem faglige analyser på klasse- og elevniveau, som oftest er rammesat som klassekonferencer med deltagelse af klasseteam, læsevejleder og ledelse. På baggrund af disse konferencer iværksættes fx vejledningsindsatser på klasseniveau eller faglige indsatser rettet mod den enkelte elev.

Dette arbejde vurderes at være af stor betydning for systematisk evaluering af læseresultaterne. Der sker dog i for ringe omfang en udbredelse af viden om den enkelte elevs læseudvikling og undervisningsbehov, fordi læsekompetencer evalueres isoleret som danskfaglige færdigheder. Således evalueres elevens skriftsprogliche kompetencer og sproglige udvikling ikke i tilstrækkelig grad som tværgående kompetencer med betydning for læring i alle fag. Der kan også efterfølgende være udfordringer med at afsætte tid til opfølgende samarbejde mellem vejledere og den enkelte lærer eller klasse-/fagteam.

Alle skoler i Frederiksberg Kommune har minimum en læse- og DSA-vejleder, men organiseringen af denne ressource er forskellig fra skole til skole, og der findes aktuelt ikke fælles kommunale kompetence- og funktionsbeskrivelser, ligesom der heller ikke findes retningslinjer for antallet af vejledere på den enkelte skole i forhold til elevtal. Dermed ses også en uensartet prioritering af vejledningsopgaven på de enkelte skoler, fx en forskellig balancering af forholdet mellem kollegavejledning og anvendelse af vejledere som undervisere i den supplerende undervisning. Imidlertid bør nævnes fælles kommunale projekter som *Læring, der ses* og *Tidlig literacy – tidlig numeracy*, der begge har et stærkt fokus på det kollegiale samarbejde; ligesom også *Min Uddannelse* understøtter en stærkere evalueringskultur.

Endelig bør nævnes, at de kommunale netværk bidrager til løbende at udvikle organisering af skolernes læseindsatser, DSA-indsatser og indsatser med fokus på sproglig udvikling. DSA- og læsevejledernetværkene ledes af forvaltningens fagkonsulenter, og formålet er at formidle ny viden og forskning, samt ministerielle og kommunale tiltag. Desuden udgør videndeling på tværs af skolerne et væsentligt indhold i begge netværk. For at styrke den tidlige indsats og opfølgning på den obligatoriske sprogvurdering i børnehaveklassen er det værd at overveje etablering af et kommunalt netværk for skolernes børnehaveklasseledere.

Kompetenceudvikling

Ud over de fælles kommunale projekter, *Læring der ses* og *Tidlig literacy og tidlig numeracy*, som der aktuelt arbejdes med i Frederiksberg Kommune, har der i de foregående år været afsat ressourcer til at udvikle sprog- og læseområdet. Kompetenceudviklingsindsatserne har overordnet været rettet mod følgende områder:

• 2004 – 2007	Den tidlige læseudvikling i indskoling (0. klasse – 3. klasse)
• 2006 – 2011	Faglig læsning i alle fag (4. – 8. klassetrin)
• 2010 – 2016	Dansk som andetsprog for alle lærere (alle klassetrin)
• 2016 – 2018	Sproglig udvikling (Kollegial vejledning og fagdage for dansk, matematik og naturfag
forskoler med modtagetilbud)

Vurderingen er, at indsatserne til dels har højnet elevernes læsefærdigheder, som de måles i nationale test og som resultaterne ved folkeskolens afsluttende prøver (læsning) viser. Men indsatserne er ikke slået tilstrækkeligt igennem i forhold til alle elevers læsekompetencer. Andelen af elever med ”dårlige resultater” er steget på 4. og 6. klassetrin (målt med nationale test). Formålet med *Læsning i alle fag* har været at højne elevernes læring gennem styrkelse af den faglige læsning. Her vurderes det, at indsatserne ikke har haft den forventelige effekt.

Der har de sidste 10 år været fokus på dansk som andetsprog med kompetenceudviklingsindsatser rettet mod skoler med en større andel af tosprogede elever og mod skoler med modtagetilbud. De seneste års ankomst af flygtningefamilier med skolesøgende børn har betydet en ændring i sammensætning af gruppen af elever med dansk som andetsprog. Opgaven med fagligt at inkludere denne nye gruppe af elever har tydeliggjort et behov for større viden om dansk som andetsprog og sprogbasert fagdidaktik blandt lærere, pædagoger og skoleledelser. I skoleåret 2017/18 afvikles derfor kurser med fokus på kollegavejledning om sproglig udvikling for skoler med modtagetilbud i indskoling og på mellemtrin (Lindevangsskolen, Skolen på Grundtvigsvej, Skolen ved Søerne og Skolen ved Bülowvej). Disse kurser suppleres med fagdage om sproglig udvikling i hhv. dansk, matematik og natur/teknologi samt pædagogiske fagdage om sproglig udvikling for SFO- og klubpædagoger.

De fleste indsatser har været organiseret som traditionelle kurser, mens enkelte har været tilrettelagt som aktionslæringsforløb. Her har det kollegiale samarbejde været i fokus og indsatserne har været rettet direkte mod udvikling af undervisning og elevernes læring. Dette fokus har været centralt i fx *Tidlig literacy – tidlig numeracy*, hvor aktionslæringsformen sigter på få viden bragt i spil i det kollegiale samarbejde. Aktionslæring har dermed et stort potentiale til at udvikle praksis. På samme vis bør fremhæves metoder som lektionsstudier og co-teaching, som også kan bidrage til praksisnær kompetenceudvikling.

Kommunal testplan vedrørende sproglig udvikling og skriftsprogskompetencer (Bilag 1)

Frederiksberg Kommunes testplan vedrørende sproglig udvikling og skriftsprogskompetencer, som fremgår af tabel på næste side, er gældende for alle skoler på almenområdet. Planen anviser hvilke prøver, der tages og hvornår. Samtlige prøver er obligatoriske, ligesom det er obligatorisk at afholde prøverne inden for de anførte perioder. Det skal bemærkes at Nationale test i Dansk som andetsprog (DSA) er frivillige, men det anbefales, at skolerne gennemfører disse.

For Nationale test gælder, at børn undtagelsesvist kan fritages. Fritagelse sker i samråd med skolens leder, og elevens læsning skal da evalueres på anden vis. Hvis eleven er fraværende i forbindelse med den ordinære test, skal eleven gennemføre en erstatningstest. Vær opmærksom på gentestningsperiode i maj-juni for disse elever.

Prøverne kan afvikles elektronisk, på nær Bogstavprøve 2 i 0. klasse, DVO testen (screeningsprøve for ordblindhed) og ST prøverne (staveprøver). I forbindelse med de kommunale test skal vejledningen til den pågældende test følges. Elever, som er fraværende ved den ordinære test, skal gennemføre en erstatningstest. Elever (4. klasse og opefter) med *kendt* ordblindhed i sværere grad, kan fritages for deltagelse i de kommunale prøver. Hvis disse elever fritages, skal de i stedet testes individuelt.

Bemærk endvidere, at resultaterne "Særlig" og "Fokuseret" indsats i gruppeprøven (Rambøll Sprog) **skal** følges op med en individuel sprogvurdering. Den individuelle vurdering foretages ved hjælp af materiale fra Rambøll Sprog.

Den kommunale testplan revideres en gang årligt i februar. Senest opdaterede udgave vil være tilgængelig i Skolernes værktøjskasse <http://intra.frederiksberg.dk/skole-sfo-og-klub>

For mere information se:

Rambøll Sprog <https://hjernenhertet-dk.ramboll.com/sprogvurdering>

Vejledning til DVO-testen <https://socialstyrelsen.dk/handicap/ordblindhed/omordblindhed/ordblindetest/ordblindetest>

Vejledninger til prøvesystemet Skriftsprogslig udvikling (HOGREFE Psykologisk Forlag)

Vedr. obligatoriske og frivillige nationale test <https://uvm.dk/folkeskolen/elevplaner-nationale-test--trivselsmaaling-og-sprogproever/nationale-test>

Spørgsmål:

Karin Horsted Berg, Skolekonsulent for flersprogede børn og unge Telefon: 3821 0137

Mette Anker, Læse- og specialundervisningskonsulent Telefon: 3821 0097

Årgang	Sprog vurdering Nationale test	Indberetning af resultater	Kommunale prøver	Indberetning af resultater
Børnehave- klasse	Sprog vurdering september/oktober*	Sker automatisk	<i>Bogstavprøve 2</i> Uge 13 - 14 - 15	Resultat trækkes fra Hogrefes skoleportal
1. klasse			<i>Ordlæseprøve 1</i> Uge 13 - 14 - 15	Resultat trækkes fra Hogrefes skoleportal
2. klasse	Dansk/læsning Forår	Sker automatisk	<i>Ordlæseprøve 2</i> <i>Tekstlæseprøve 3</i> Uge 13 - 14 - 15 <i>DVO (maj)</i>	Resultat trækkes fra Hogrefes skoleportal
3. klasse			<i>Tekstlæseprøve 4</i> ST 3 Uge 13 - 14 - 15	Resultat trækkes fra Hogrefes skoleportal
4. klasse	Dansk/læsning Forår	Sker automatisk		
5. klasse	National test i DSA (Frivillig)	Skal ikke indberettes	<i>Tekstlæseprøve 6</i> ST 5 Uge 13 - 14 - 15	Resultat trækkes fra Hogrefes skoleportal
6. klasse	Dansk/læsning Forår	Sker automatisk		
7. klasse	National test i DSA (Frivillig)	Skal ikke indberettes	<i>Tekstlæseprøve</i> Uge 13 - 14 - 15	Resultat trækkes fra Hogrefes skoleportal
8. klasse	National test Forår	Sker automatisk	<i>Tekstlæseprøve</i> Uge 13 - 14 - 15	Resultat trækkes fra Hogrefes skoleportal
9. klasse				

Procedure for brug af data på skriftsprogsområdet (Bilag 2)

Formålet med indsamling og analyse af data er at følge den enkelte elevs sproglige og skriftsproglige udvikling i relation til elevens læring samt tilrettelæggelse af undervisning. Med udgangspunkt i *Kommunal testplan vedrørende sproglig udvikling og skriftsprogskompetencer* skal skolerne følge nedenstående procedure for arbejdet med evaluering af sproglig udvikling og skriftsprogskompetencer. Testresultater skal endvidere sammenholdes med lærerens øvrige observationer, og den samlede evaluering skal derfor hvile på et bredere datagrundlag end testresultater alene.

1. Alle skoler følger den kommunale testplan for Frederiksberg Kommune, hvad angår test og tidspunkt for gennemførelse af test. Herudover kan skolen gennemføre en lokalt besluttet testplan.

2. Alle skoler følger op på skolens resultater vedr. sproglig udvikling og skriftsprogskompetencer på klasse- og elevniveau ved at faglæreren i samarbejde med skolens læse- og/eller DSA-vejleder analyserer data, opsætter udviklingsmål samt fastlægger relevant(e) indsats(er) på klasse- og elevniveau.

For elever, hvor den faglige indsats ikke kan beskrives tilstrækkeligt i elevplanen, skal skolen udarbejde en handleplan, som indeholder beskrivelse af elevens forudsætninger, faglig indsats og løbende evaluering af elevens udvikling.

3. Alle fagteam vurderer mindst en gang årligt elevgruppers resultater vedr. sproglig og skriftsproglig udvikling i relation til det pågældende fags indhold og progression og fastlægger på den baggrund mål og indsatser med fokus på sproglig udvikling.

Skolens læse- og DSA-vejleder samarbejder med fagteamene og relevante faglige vejledere om disse møder.

4. Alle skoler skal i arbejdet med evaluering af sproglig udvikling og skriftsprogskompetencer i særlig grad være opmærksomme på følgende elevtyper

- Elever med flersproglig baggrund
- Elever med ordblindhed
- Elever i generelle sproglige vanskeligheder
- Elever som skifter skole

5. Skolens leder skal sikre rammer og vilkår for, at ovenstående procedure kan følges.

Procedure for tidlig indsats (Bilag 3)

Tidlig indsats udgør et princip i Frederiksberg Kommunes arbejde med at understøtte alle elevers sproglige og skriftsproglige udvikling. For elever, hvor den faglige indsats ikke kan beskrives tilstrækkeligt i elevplanen, skal skolen udarbejde en handleplan, som indeholder beskrivelse af elevens forudsætninger, faglig indsats og løbende evaluering af elevens udvikling. Arbejdet med at sikre alle børn og unge en positiv sprogudvikling og gode skriftsprogskompetencer kræver tæt samarbejde mellem alle skolens aktører. Forældre udgør her en central samarbejdspartner, der skal inddrages.

Nedenfor er beskrevet obligatoriske procedurer for tidlig indsats med henblik på elevgrupper, som skolerne især bør være opmærksomme på.

Procedure for tidlig indsats for tosprogede elever – retningslinjer

For tosprogede elever, som enten er nytilkomne (ankommet til Danmark inden for de seneste 6 år) eller af anden årsag har behov for supplerende dansk som andetsprog, skal skolen følge elevens sproglige og faglige udvikling ved at anvende Undervisningsministeriets kortlægningsmateriale *Hele vejen rundt om elevens sprog og ressourcer* (Trin 3). Hvis skolen ønsker at anvende et andet tilsvarende materiale, aftales dette med skolekonsulenten for flersprogede børn og unge.

Skoler med modtagetilbud skal kortlægge nytilkomne flersprogede elevers faglige og sproglige kompetencer inden for de første to måneder, eleven er på skolen. Skolen skal anvende *Hele vejen rundt om elevens sprog og ressourcer* (Trin 2). Hvis skolen ønsker at anvende et andet tilsvarende materiale, aftales dette med skolekonsulenten for flersprogede børn og unge.

I forbindelse med afslutning af basisdansk i modtagetilbud, skal udarbejdes en afslutningsrapport til modtagende team/skole. Modtagende skole/team skal tage udgangspunkt i afslutningsrapporten ved udarbejdelse af elevplan. Se i øvrigt *Procedure ved afslutning af basisdansk-forløb i Frederiksberg Kommune*.

Forældre skal altid orienteres om skolens bekymring og tiltag.

Procedure for tidlig indsats ved tegn på ordblindhed - retningslinjer

Ved mistanke om ordblindhed på baggrund af Sprogvurdering, bogstavprøver og løbende evaluering af elevens udbytte af sprogstimulerende aktiviteter i børnehaveklassen skal disse elever testes med Ordblinde-risikotesten i slutningen af børnehaveklassen. Disse elever skal efterfølgende have en særlig tilrettelagt undervisning i sproglydsopmærksomhed, ligesom deres udvikling skal følges tæt.

Ved fortsatte vanskeligheder skal eleven udredes for eventuel ordblindhed i tredje klasse. Udredning af ordblindhed skal forestås af skolens læsevejleder eller en ressourceperson med tilsvarende viden om skriftsprogsudvikling for at sikre det rette valg af udredningsmateriale samt tolkning af resultatet.

Som opfølgning på mistanke om ordblindhed og evt. konstatering af ordblindhed skal elevens lærerteam samarbejde med skolens tovholder for ordblindeindsatser og evt. med læsevejlederen om den fortsatte støtte til eleven. Støtten kan bestå i supplerende undervisning eller kompenserende tiltag som fx tildeling af digital læse- og skrivestøtte. Skolen bør i det omfang, at skolen ikke selv har kompetencer til at afdække elevens vanskeligheder eller behov, inddrage rejsehold fra Læsekompetencecenter Frederiksberg eller PPR.

Forældrene skal altid orienteres om skolens bekymring og tiltag.

Procedure for tidlig indsats ved tegn på generelle sproglige vanskeligheder - retningslinjer

Hvis en elev har sproglige vanskeligheder (fx manglende ordforråd, problemer med at opbygge sætninger, eller problemer med at forstå sprog alderssvarende), og som ikke **alene** kan tilskrives tosprogethed eller ordblindhed, skal skolen søge rådgivning hos PPR.

Forældre skal altid orienteres om skolens bekymring og tiltag.

Procedure for tidligt indsats ved skoleskift – retningslinjer

I forbindelse med skoleskift kan elever med skriftsprogsvanskeligheder erfaringsmæssigt risikere at blive overset, hvis de starter på en ny skole imellem obligatoriske screeninger af årgangen. Skolen skal derfor bede elevens tidligere skole om at fremsende resultater fra skriftsprogsevalueringer som fx

- sprogvurdering
- bogstavprøver
- læseprøver
- dansk som andetsprogsevalueringer

Såfremt der ikke findes skriftsprogsevalueringer af elevens udvikling, som ikke er ældre end et år, skal skolen selv gennemføre en evaluering med materiale svarende til elevens alderstrin og udfordring.